

Герасименко І. О.,
слухач магістратури,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:

Мальцев В. В.,
кандидат юридичних наук, старший
дослідник, заступник начальника
кафедри забезпечення державної
безпеки факультету забезпечення
державної безпеки
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ВОЄННІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність проблеми воєнної злочинності в умовах сучасної геополітичної нестабільності та численних збройних конфліктів є незаперечною, адже безкарність за ці тяжкі порушення міжнародного правопорядку не лише поглиблює людські страждання, але й підриває основи мирного співіснування. Військові злочини, будучи специфічною категорією кримінальних правопорушень, що скоюються в контексті збройного протистояння та пов'язані зі статусом військовослужбовців, вимагають особливої уваги з боку міжнародної спільноти та національних правових систем. Основні міжнародні та національні нормативно-правові акти, такі як Женевські конвенції, Римський статут Міжнародного кримінального суду та відповідне національне кримінальне законодавство, формують правову базу для протидії цим злочинам [1; 2].

Метою цієї тези є глибокий аналіз ключових проблем, що існують у сфері запобігання та протидії воєнній злочинності, а також окреслення потенційних шляхів їхнього вирішення для підвищення ефективності боротьби з цим ганебним явищем.

Однією з фундаментальних проблем у запобіганні воєнній злочинності є недостатній рівень правової обізнаності серед військовослужбовців, що часто проявляється в неефективності системної підготовки з питань міжнародного гуманітарного та військового кримінального права, формальному характері навчань та інструктажів, а також у недостатньому розумінні індивідуальної відповідальності за воєнні злочини [3]. Крім того, значні перешкоди у запобіганні створюють проблеми військової дисципліни та субординації, включаючи слабкий контроль командування за діями підлеглих, знехтування правопорушеннями та існуванням культури безкарності у військових

колективах, а також негативний вплив бойової обстановки та стресу на поведінку військовослужбовців [3]. Неefективність превентивних заходів також є серйозною проблемою, що виявляється у відсутності дієвих механізмів раннього виявлення та попередження потенційних воєнних злочинів, недостатній увазі до психологічної підтримки військовослужбовців, які пережили травматичні події, та обмеженості ресурсів, спрямованих на профілактику. Не слід недооцінювати й деструктивний вплив пропаганди та дезінформації, які через розпалювання ненависті та ворожнечі до противника сприяють дегуманізації та, як наслідок, вчиненню злочинів, а також викривлюють розуміння норм міжнародного гуманітарного права[4].

У сфері протидії воєнній злочинності існують свої ключові виклики, серед яких особливе місце займає складність розслідування воєнних злочинів, зумовлена обмеженим доступом до місць скоєння злочинів в умовах активних бойових дій, знищенням доказів та перешкоджанням розслідуванню[4]. Проблеми ідентифікації та переслідування винних також є значними, враховуючи велику кількість потенційних злочинців та складність встановлення їхньої індивідуальної вини, недостатність ресурсів для проведення масштабних розслідувань та судових процесів, а також ризики політизації судочинства[3;4]. Забезпечення прав потерпілих від воєнних злочинів є ще одним важливим викликом, що включає складність встановлення статусу потерпілого, надання необхідної допомоги, проблеми з отриманням компенсації та недостатню увагу до психологічної реабілітації[3]. Нарешті, міжнародне співробітництво та юрисдикційні питання залишаються складними через розбіжності в національному законодавстві, проблеми екстрадиції та передачі підозрюваних, а також недостатню координацію між національними та міжнародними правоохоронними органами.

Ви рішення окреслених проблем запобігання та протидії воєнній злочинності вимагає комплексного підходу. Підвищення рівня правової культури та обізнаності військовослужбовців через впровадження ефективних навчальних програм та регулярних практичних занять є критично важливим. Посилення військової дисципліни та відповідальності командування шляхом неухильного контролю та притягнення до відповідальності за порушення також є необхідною умовою. Удосконалення превентивних заходів, включаючи раннє виявлення ризиків та посилення психологічної підтримки, може значно знизити ймовірність вчинення злочинів. Активна протидія пропаганді та дезінформації через інформаційні кампанії та розвиток критичного мислення є важливим елементом запобігання. Підвищення ефективності розслідування та судового переслідування воєнних злочинів потребує забезпечення незалежності судових органів, надання достатніх ресурсів та впровадження сучасних методів збору доказів. Посилення міжнародного співробітництва через уніфікацію законодавства та активну взаємодію з міжнародними інституціями є ключем до ефективної боротьби з транснаціональним характером воєнних злочинів. Нарешті, посилення уваги до прав потерпілих, включаючи створення

ефективних механізмів допомоги та компенсації, є важливим аспектом відновлення справедливості.

Продовжуючи розгляд проблеми воєнної злочинності, варто акцентувати увагу на необхідності системного підходу до її викорінення, що передбачає не лише каральні заходи, але й глибоку трансформацію військової культури та етики. Забезпечення нульової толерантності до будь-яких проявів насильства та жорстокості у військовому середовищі має стати пріоритетом. Це вимагає постійного виховання особового складу в дусі поваги до людської гідності, дотримання норм міжнародного гуманітарного права та усвідомлення неприпустимості будь-яких форм насильства щодо цивільного населення та військовополонених. Впровадження ефективних механізмів внутрішнього контролю та звітності у військових підрозділах, а також заохочення повідомлень про факти правопорушень, незважаючи на можливі внутрішні конфлікти, є важливим кроком у цьому напрямку.

Особливої уваги заслуговує роль громадянського суспільства та засоби масової інформації у запобіганні та протидії воєнній злочинності. Незалежний моніторинг ситуації в зонах конфліктів, документування фактів порушень та їхнє публічне висвітлення можуть слугувати важливим стримуючим фактором для потенційних злочинців та сприяти притягненню винних до відповідальності. Підтримка неурядових організацій, які займаються захистом прав людини в умовах збройних конфліктів, а також сприяння розвитку журналістських розслідувань воєнних злочинів є важливим елементом загальної системи протидії. Забезпечення безпеки журналістів та правозахисників, які працюють у небезпечних регіонах, має бути пріоритетом для міжнародної спільноти.

Важливим аспектом є також удосконалення національного законодавства у сфері воєнної злочинності з метою його гармонізації з міжнародними стандартами та забезпечення ефективного переслідування осіб, винних у скоєнні таких злочинів, незалежно від їхнього звання та посади. Забезпечення універсальної юрисдикції щодо найтяжчих воєнних злочинів може стати важливим інструментом у боротьбі з безкарністю. Підготовка кваліфікованих слідчих, прокурорів та суддів, які мають спеціалізовані знання у сфері міжнародного гуманітарного та кримінального права, є необхідною умовою для ефективного здійснення правосуддя у справах про воєнні злочини[4].

Підсумовуючи, проблема воєнної злочинності є складним викликом для сучасного міжнародного співтовариства, що вимагає комплексного та системного підходу до її запобігання та протидії. Ефективна боротьба з цим ганебним явищем не обмежується лише каральними заходами, а потребує глибокої трансформації військової культури, підвищення рівня правової обізнаності військовослужбовців, зміцнення військової дисципліни та відповідальності командування, а також впровадження дієвих превентивних механізмів. Важливу роль у цьому процесі відіграють активна протидія пропаганді та дезінформації, забезпечення ефективного розслідування та судового переслідування воєнних злочинів, а також посилення міжнародного співробітництва та уваги до прав потерпілих[3]. Лише консолідовані зусилля

держав, міжнародних організацій, громадянського суспільства та засобів масової інформації, спрямовані на усунення першопричин конфліктів, сприяння мирному врегулюванню спорів та формування культури миру, здатні забезпечити довгострокове запобігання воєнній злочинності та утвердження принципів справедливості та гуманізму у світі.

Список використаної літератури:

1. Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них // Міжнародне гуманітарне право: зб. міжнар. договорів. – К. : Юрид. думка, 2010. – С. 25–138.
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду (від 17 липня 1998 р.) // Міжнародне кримінальне право: хрестоматія / Упоряд. О. М. Мироненко. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2006. – С. 185–240.
3. Костиця І. І. Військова злочинність: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти : монографія. – Львів : ЛДУВС, 2020. – 312 с.
4. Петруня Ю. Є. Проблеми протидії військовим злочинам в умовах збройного конфлікту // Порівняльно-аналітичне право. – 2022. – № 2. – С. 158–161.